

An abstract painting with a dark, moody atmosphere. The upper half features swirling, textured brushstrokes in shades of grey, white, and brown, suggesting a sunset or a storm. The lower half is a solid, dark, almost black area.

Soumrak dne

KAZUO ISHIGURO

Přeložila Zdena Pošvicová

Soumrak dne

**KAZUO
ISHIGURO**

přeložila Zdena Pošvicová

Věnováno památce paní Lenore Marshallové.

PROLOG – ČERVENEC 1956

Darlingtonské panství

Je nanejvýš pravděpodobné, že skutečně podniknu cestu, kterou se v myšlenkách již několik dní zabývám. Cestu, měl bych dodat, kterou bych podnikl sám v pohodlné fordce pana Farradaye; cestu, která mě zavede, jak předpokládám, do nejkrásnějších koutů západní Anglie a možná mě vzdálí na dlouhých pět nebo šest dní z Darlingtonského panství. Myšlenka na tento výlet vznikla – to bych měl zdůraznit – z velice laskavého návrhu, jež mi jednou odpoledne asi před čtrnácti dny učinil sám pan Farraday, když jsem oprašoval portréty v knihovně. Vzpomínám si, že jsem tehdy zrovna stál na žebříku a oprašoval portrét vikomta Wetherbyho, když vešel můj zaměstnavatel s několika svazky, které zřejmě chtěl vrátit do knihovny. Když mě uviděl, využil příležitosti a sdělil mi, že právě dokončil přípravy, aby se mohl během srpna a září na dobu pěti týdnů vrátit do Spojených států. Sotva mi to oznámil, položil můj zaměstnavatel knihy na stůl, posadil se na pohovku a natáhl nohy před sebe. A právě tehdy se na mne zadíval a řekl:

„Samozřejmě nečekám, Stevensi, že budete zavřený tady v domě celou dobu, co budu pryč. Co kdybyste si vzal auto a někam si na pár dní vyjel? Vidím na vás, že by vám menší dovolená přišla vhod.“

Stalo se to tak znenadání, že jsem ani nevěděl, jak mám na takový návrh reagovat. Vzpomínám si, že jsem mu poděkoval za vstřícnost, ale pravděpodobně jsem se vyjádřil dost neurčitě, neboť můj zaměstnavatel pokračoval:

„Myslím to vážně, Stevensi. Opravdu byste si měl trochu odpočinout. Benzin hradím. Lidi jako vy, pořád jste někde zavření, děláte na jiné. Naskytne se vám vůbec někdy možnost poznat něco z té vaší nádherné země?“

Nebylo to poprvé, co mi můj zaměstnavatel takovou otázku položil; skutečně se zdá, že ho to upřímně znepokojuje. A jak jsem tak stál na tom žebříku, napadla mě příhodná odpověď; totiž že my, příslušníci naší profese, přestože nijak mnoho nepoznáme ve smyslu cestování po krajině a navštěvování zajímavých míst, v podstatě „vidíme“ z Anglie více než ostatní, neboť se pohybujeme v místech, kde se schází přední panstvo naší vlasti. Samozřejmě bych tento názor panu Farradayovi nemohl sdělit, aniž bych se dopustil nepatřičné troufalosti. Omezil jsem se proto na jednoduchou odpověď:

„Za ta léta jsem měl tu čest poznat z Anglie to nejlepší, pane, přímo zde na místě.“

Zdálo se, že pan Farraday můj výrok nepochopil, neboť mluvil stále dál: „Věřte mi, Stevensi. To není v pořádku, když se člověk nemůže s vlastní zemí ani pořádně seznámit. Dejte na mou radu a na pár dní odsud vypadněte.“

Jak asi očekáváte, nebral jsem tenkrát odpoledne návrh pana Farradaye vůbec vážně a považoval jsem ho pouze za další projev americké neznalosti toho, co je či není v Anglii zvykem. Skutečnost, že můj přístup k tomuto návrhu zaznamenal během následujících dní změnu – totiž že jsem se představou výletu do západní Anglie zaobíral čím dál víc –, bezpochyby významně ovlivnil – proč bych to měl tajit? – dopis slečny Kentonové, první po téměř sedmi letech, nepočítám-li vánoční pozdravy. Dovoďte však, abych hned objasnil, co tím mám na mysli; chci říci, že dopis slečny Kentonové se stal prvním článkem myšlenkového řetězu týkajícího se provozních záležitostí zde na Darlingtonském panství. Chtěl bych také zdůraznit, že právě úvahy o provozních záležitostech mě přivedly k tomu, abych se nad laskavě míněnou nabídkou svého

zaměstnavatele znovu zamyslel. Avšak dovolte, abych vše vysvětlil podrobněji.

Je pravda, že jsem se v průběhu několika nedávných měsíců dopustil při vykonávání svých povinností řady drobných chyb. Rád bych dodal, že všechny tyto chyby bez výjimky byly samy o sobě dosti podružné. Nicméně jistě pochopíte, že někoho, kdo není zvyklý chybovat, může taková situace poněkud znepokojit, a proto jsem se také vylekal a začal se zaobírat různými teoriemi, jež by mohly celou věc vysvětlit. Jak se často v takových případech stává, nedocházelo mi, co bylo zřejmé – tedy do doby, než mi úvahy o dopisu slečny Kentonové a jeho smyslu konečně otevřely oči: že drobné chyby minulých měsíců nepramenily z ničeho horšího než ze špatného pracovního plánu.

Je samozřejmou povinností každého majordoma věnovat maximální péči přípravě pracovního plánu. Kolik hádek, falešných obvinění, zbytečného propouštění, kolik zničených slibných kariér již způsobil majordomus svou nedbalostí při sestavování pracovního plánu. Mohu prohlásit, že naprosto souhlasím s těmi, kdo tvrdí, že umění vytvořit dobrý pracovní plán je prubířským kamenem schopností každého solidního majordoma. Sám jsem za ta léta vypracoval mnoho takových plánů a nedomnívám se, že bych se nemístně chlubil, když řeknu, že jen málokterý kdy potřeboval nějak pozměnit. A pokud měl nyní pracovní plán vady, veškerá vina padá pouze na mou hlavu. Současně musím po pravdě zdůraznit, že v tomto případě byl můj úkol neobyčejně obtížný.

Přihodilo se totiž následující. Po všech těch transakcích – transakcích, v jejichž důsledku dům přestal být po dvou stech letech ve vlastnictví darlingtonského rodu – pan Farraday oznámil, že se sem nehodlá nastěhovat hned, ale že bude ještě čtyři měsíce vyřizovat vše potřebné ve Spojených státech. Prozatím mu však velmi záleží na tom, aby personál, který sloužil jeho předchůdci – personál, o němž slyšel jen samou chválu –, na Darlingtonském

panství zůstal. „Personál“, který měl na mysli, byl samozřejmě pouze základní šestičlenný tým, který příbuzní lorda Darlingtona zaměstnávali před zmíněnými transakcemi a v jejich průběhu na udržování domu. Musím s politováním doznat, že poté, co ke koupi došlo, jsem v zájmu pana Farradaye nedokázal zabránit tomu, aby si všichni kromě paní Clementsové nenašli jinou práci. Když jsem svému novému zaměstnavateli v dopise vyjádřil politování nad nastalou situací, dostal jsem z Ameriky jako odpověď příkaz, abych tedy najal nový personál, který by byl „hoden noblesního staroanglického panství“. Ihned jsem se snažil přání pana Farradaye splnit, ale jak jistě víte, najít dnes služebnictvo odpovídajících kvalit není nijak snadné, a přestože jsem na doporučení paní Clementsové s potěšením přijal Rosemary a Agnes, do doby, kdy k našim břehům na jaře předchozího roku pan Farraday zavítal a během krátké přípravné návštěvy se mnou vedl první pracovní jednání, jsem dál nepokročil. Právě tehdy – v podivně strohé pracovně na Darlingtonském panství – mi pan Farraday poprvé podal ruku, třebaže ani předtím jsme si nebyli úplně cizí. Kromě oné záležitosti s personálem se na mne můj nový zaměstnavatel díky některým mým vlastnostem, jež mi laskavý osud propůjčil a na něž, dovolím si říci, se mohl spolehnout, obrátil i v několika dalších případech. Myslím, že právě proto se mnou dokázal jednat věcně a otevřeně od samého začátku, a po naší schůzce mi svěřil značnou částku, jež měla pokrýt náklady spojené s řadou přípravných akcí před jeho nastěhováním. Nicméně chci říci, že právě v průběhu onoho rozhovoru, kdy jsem se zmínil o tom, jak je v dnešní době nesnadné získat vhodné služebnictvo, mě po jisté úvaze pan Farraday požádal, abych se pokusil sestavit takový pracovní plán – řekl „něco jako střídání služeb“ –, který by umožnil chod panství se současným čtyřčlenným personálem – tedy paní Clementsovou, těmi dvěma děvčaty a mnou. Uvědomuje si prý, že by to asi znamenalo některé

části panství „přikrýt“, ale mohl bych vynaložit všechn svůj um a zkušenosti a pokusit se zredukovat podobné zásahy na minimum? Vzpomněl jsem si, jak jsem pod sebou míval sedmnáctičlenný tým, a věděl jsem, že ještě před nedávnem zde na Darlingtonském panství pracovalo osmadvacet lidí, a tak jsem se představil, že bych měl sestavit pracovní plán, kdy by na provoz panství stačily jen čtyři osoby, dosti zalekl. Snažil jsem se sice nedat své obavy najevo, ale zřejmě neúspěšně, neboť pan Farraday potom dodal, snad aby mě uklidnil, že pokud to bude nezbytně nutné, je možné přijmout ještě někoho. Byl by mi však velice zavázán, opakoval, kdybychom „to zvládli ve čtyřech“.

Přirozeně mám, jako mnozí z nás, nechuť měnit staré zvyky. Není však žádnou ctností lpět na tradicích, jak to někteří dělají, pouze kvůli nim samým. V dnešní době vlády elektřiny a moderních způsobů vytápění není potřeba zaměstnávat tolik lidí jako třeba jen o generaci dříve. Opravdu jsem již nějakou dobu uvažoval o tom, že udržovat uměle početné stavy jen kvůli tradici – v důsledku čehož mají zaměstnanci nezdravě mnoho volného času – vede k prudkému úpadku profesionální úrovně. Navíc se pan Farraday jasně vyjádřil, že jen velmi zřídka hodlá pořádat významné společenské akce podobné těm, jaké se na Darlingtonském panství v minulosti často konaly. Proto jsem se úkolu, jímž mě pan Farraday pověřil, věnoval se značnou důkladností. Celé hodiny jsem pracovní plán předělával a také jsem o něm dlouze přemýšlel, když jsem se zabýval jinými povinnostmi nebo odpočíval po službě. Kdykoli jsem na něco přišel, důkladně jsem to rozebral a promyslel ze všech možných hledisek. Nakonec jsem sestavil plán, který možná přání pana Farradaye přesně neodpovídal, ale podle mého byl personálně schůdný. Téměř všechny podstatné součásti panství tak mohly fungovat dále – rozlehlé služební prostory včetně zadní chodby, dvou spižíren a staré prádelny. V chodbě pro hosty

ve druhém patře by se všechno přikrylo přehozem, čímž by hlavní místnosti v přízemí i dostatek pokojů pro hosty zůstaly v provozu. Připouštím, že náš současný čtyřčlenný tým mohl úkol zvládnout jen s pomocí několika najatých posil: pracovní plán proto počítal s tím, že jednou týdně a v létě dvakrát by k nám docházel zahradník a dvakrát týdně dvě posluhovačky. Navíc pro nás čtyři pracovní plán znamenal radikální změnu našich obvyklých povinností. Předpokládal jsem, že obě děvčata se změnám celkem snadno přizpůsobí, vynasnažil jsem se, aby se paní Clementsové změny týkaly co nejméně, a to až do té míry, že jsem řadu povinností, které by jinak vykonával jen opravdu velkorysý majordomus, vzal na sebe.

Dokonce ani teď bych netvrdil, že je to špatný pracovní plán, neboť umožňuje čtyřčlennému personálu zvládnout nevídané množství práce. Jistě však budete souhlasit s tím, že ideální pracovní plán počítá s jistými rezervami pro případ, že některý zaměstnanec onemocní nebo se z nějakého důvodu necítí dobře. Tentokrát jsem samozřejmě stál před poněkud mimořádným úkolem, ale přesto jsem neopomenul podobné „pojistky“ do plánu zabudovat, kde to jen šlo. Hlavně jsem si uvědomoval, že pokud by snad paní Clementsová či obě děvčata pojaly nechuť vůči povinnostem přesahujícím tradiční rámec, mohl by při představě, že jim práce výrazně přibylo, jejich odpor ještě narůst. Proto jsem se nad pracovním plánem neustále velmi důkladně zabýval tím, jak zajistit, aby pro paní Clementsovou i obě děvčata, až se smíří s nutností svých „eklektických“ povinností, byla dělba práce příjemná a přijatelná.

Bojím se však, že ve snaze získat podporu paní Clementsové i děvčat jsem zřejmě dost přesně neodhadl vlastní možnosti; i když jsem si díky zkušenostem a obvyklé obezřetnosti nepřidělil práce víc, než skutečně zvládnou, asi jsem u sebe zanedbal otázku oné rezervy. Potom nepřekvapí, když se ono opominutí za několik měsíců pomalu, ale

jistě projeví. Nakonec si myslím, že věc není tak složitá: prostě jsem si naložil příliš mnoho práce.

Možná se divíte, jak mohl tak zjevný nedostatek pracovního plánu uniknout mé pozornosti, ale asi budete souhlasit s tím, že se to u záležitostí, kterým se člověk delší dobu důkladně věnuje, občas stává; udeří vás to do očí, až když se pravda náhle vyjeví zcela náhodně díky nějaké vnější události. Přesně tak to bylo i v tomto případě; dopis od slečny Kentonové, který kromě dlouhých a poněkud nudných pasáží obsahoval jasné náznaky nostalgie po Darlingtonském panství a – tím jsem si zcela jist – zřetelné narážky, že by se sem ráda vrátila, mě přinutil podívat se na pracovní plán novými očima. Až tehdy jsem si uvědomil, že by se opravdu hodilo, kdyby v našem týmu pracoval ještě další člověk, a že vlastně právě tato potřeba je jádrem všech mých dosavadních problémů. Čím víc jsem o tom uvažoval, tím zřejmější mi bylo, že slečna Kentonová, která měla panství tak ráda a vyznačovala se příkladně profesionálním vztahem k práci – něco takového dnes už téměř vymizelo –, je právě oním článkem, jenž k plnohodnotnému chodu Darlingtonského panství chybí.

Když jsem situaci takto rozebral, začal jsem o laskavé nabídce, kterou mi pan Farraday před několika dny učinil, znovu uvažovat. Napadlo mě totiž, že jím navrhovaný výlet autem by se dal dobře využít k pracovním účelům: mohl bych zajet do západní Anglie, cestou navštívit slečnu Kentonovou a osobně se přesvědčit, jak to se svým přáním vrátit se k práci na Darlingtonském panství myslí. Měl bych dodat, že jsem nedávný dopis slečny Kentonové přečetl několikrát a je naprosto vyloučeno, že bych si ony narážky vyfantazíroval.

Přesto jsem se několik dní nemohl odhodlat, abych záležitost panu Farradayovi přednesl znovu. Byly zde přirozeně různé aspekty, které jsem si musel sám ujasnit, než podniknu další kroky. Například zde byla otázka nákladů. Neboť i kdybych uvažoval o šlechetné nabídce

svého zaměstnavatele, že „benzin hradí“, stejně taková cesta přijde na závratnou částku, započítáme-li ubytování, stravu a nějaké to občerstvení, které bych si cestou pořizoval. Pak zde byla otázka, jaké oblečení by se na takovou cestu hodilo, a zda stojí za to vynaložit peníze na nové oděvy. Vlastním řadu nádherných obleků, jež mi za tu dobu laskavě přenechal sám lord Darlington a rovněž mnozí hosté, kteří na panství přebývali a měli dobrý důvod ke spokojenosti s úrovní našich služeb. Většinou jsou to však obleky na takovou cestu asi příliš formální anebo už vyšlé z módy. Mám ale jeden vycházkový oblek, který mi v roce 1931 nebo 1932 přenechal sir Edward Blair – tenkrát byl téměř nový a dokonale mi padl – a ten by se hodil na večerní posezení v salonu nebo jídelně kteréhokoli penzionu, kde bych se ubytoval. Nevlastním však žádný vhodný cestovní oděv – tedy takový, který by se hodil při řízení vozu –, pokud bych si nechtěl vzít oblek, který mi za války přenechal mladý lord Chalmers: je mi sice trochu těsný, barvou by však ideálně vyhovoval. Nakonec jsem dospěl k závěru, že mé úspory na všechny případné výlohy postačí a že by navíc unesly i koupi nového obleku. Doufám, že mě kvůli posledně jmenovaným úvahám nebudete považovat za nepřiměřeně marnivého, ale člověk nikdy neví, kdy bude muset prozradit, že žije na Darlingtonském panství, a v takové chvíli je důležité mít na sobě oděv, jenž odpovídá vašemu postavení.

V té době jsem trávil mnoho času nad silničním atlasem a pečlivě jsem pročítal příslušné svazky Krás Anglie Jane Symonsové. Pokud toto dílo Jane Symonsové neznáte – je to sedmidílný soubor a každý díl se zabývá jednou oblastí britských ostrovů –, mohu je vřele doporučit. Byly napsány v třicátých letech, ale v mnohém platí dodnes – vždyť německé bombardování tvář naší krajiny nijak výrazně nezměnilo. Paní Symonsová dokonce před válkou na panství často pobývala a jako host byla velmi oblíbená u služebnictva, neboť nikdy neskrývala svůj laskavý vděk.

Právě tehdy, povzbuzen přirozeným obdivem k té dámě, jsem si zvykl v knihovně její svazky pročitat, kdykoli jsem měl volnou chvíli. Ano, a vzpomínám si, že krátce po odjezdu slečny Kentonové do Cornwallu v roce 1936 – sám jsem v onom kraji nikdy nebyl – jsem často listoval třetím svazkem díla paní Symonsové, svazkem, v němž čtenářům přibližuje krásy Devonu a Cornwallu doplněné fotografiemi a různými – pro mne zvláště přitažlivými – uměleckými kresbami z této oblasti. Tak jsem se mohl trochu seznámit s místy, kam se slečna Kentonová po svatbě odstěhovala. To bylo ale ve třicátých letech, kdy, pokud vím, byly knihy paní Symonsové velmi oblíbené po celé zemi. Dlouhé roky jsem si ty svazky neprohlížel, až teprve události poslední doby mě přivedly k tomu, abych díl o Devonu a Cornwallu vzal opět do rukou. Znovu jsem si prostudoval ty nádherné pasáže i ilustrace a snad pochopíte, že při pomýšlení na reálnou možnost procestovat automobilem onen kraj moje nadšení rostlo.

Nakonec se zdálo, že mohu udělat jediné – znovu o záležitosti s panem Farradayem promluvit. Samozřejmě se nedalo vyloučit, že nabídka učiněná před čtrnácti dny možná byla jen okamžitým nápadem a nyní se mu už nebude zamlouvat. Jak jsem ale pana Farradaye v posledních měsících pozoroval, nepatří k těm, kdo mají nejprotivnější vlastnost u zaměstnavatele – nedůslednost. Neměl jsem důvod domnívat se, že by se mu teď můj motoristický výlet jevil méně vhodný – nebo snad že by nezopakoval svou šlechetnou nabídku, že „benzin hradí“. Přesto jsem velmi pečlivě zvažoval, kdy by bylo nejvhodnější se o záležitosti zmínit. Sice bych ani na chvíli, jak jsem řekl, pana Farradaye nepodezíral z nedůslednosti, nemělo by však smysl o tom začínat, pokud by měl právě hodně práce nebo myslel na něco jiného. Za takových okolností by odmítnutí možná nesvědčilo o skutečném postoji mého zaměstnavatele, ale pokud by už záporné stanovisko vyjádřil, těžko bych se mohl k návrhu vracet. Bylo tedy zřejmé, že musím postupovat moudře.

Nakonec jsem dospěl k názoru, že nejprůhodnější chvíle bude při podávání odpolední svačiny v salonu. V té době se pan Farraday většinou vracel z kratší procházky po okolí a nebyl tak zaměstnán čtením či psaním jako po večerech. Když přinesu svačinu, pan Farraday naopak zpravidla zavře knihu nebo časopis, které četl, vstane a půjde se protáhnout k oknu, jako by se chystal se mnou pohovořit.

Podle všeho se domnívám, že v otázce načasování byl můj úsudek celkem správný; skutečnost, že se vše vyvinulo, jak se vyvinulo, má na svědomí chyba v úsudku zcela jiného charakteru. Neuvedomil jsem si totiž dost jasně, že v této denní době pan Farraday dává přednost rozhovoru lehčího a humornějšího rázu. Kdybych byl předchozí odpoledne při svačině rozpoznal, že mívá takovou náladu, a vytušil, že má v tu chvíli chuť mluvit žertovným tónem, určitě by bylo moudřejší, kdybych se o slečně Kentonové vůbec nezmínil. Možná ale chápáte, že mi připadalo přirozené mému zaměstnavateli naznačit, když už ho budu žádat o tak velkou laskavost, že se za mou prosbou skrývá i chvályhodný profesionální motiv. Když jsem tedy udával důvody, proč bych dával přednost cestě po západní Anglii, místo abych se omezil na zmínku o některých zajímavostech, které popisuje paní Symonsová, udělal jsem chybu a prohlásil, že v tom kraji bydlí bývalá hospodyně z Darlingtonského panství. Jistěže jsem měl v úmyslu panu Farradayovi vysvětlit, že bych tak mohl prozkoumat možnost, která by třeba ideálním způsobem vyřešila naše nynější menší potíže zde na panství. Teprve když jsem se o slečně Kentonové zmínil, náhle jsem si uvědomil, jak by bylo nevhodné to rozvádět dál. Nejenže jsem si nebyl vůbec jistý, že by si slečna Kentonová přála u nás opět pracovat, ale ani jsem samozřejmě od naší předběžné schůzky před více než rokem s panem Farradayem o přijímání dalších lidí nemluvil. Kdybych byl dále nahlas pronášel své úvahy o budoucnosti Darlingtonského panství, bylo by to přinejmenším troufalé. Myslím, že jsem tedy poněkud

kvapně zmlkl a zatvářil se rozpačitě. Pan Farraday se každopádně chopil příležitosti, zeširoka se na mne usmál a rozšafně poznamenal:

„Ale ale, Stevensi. Tak přítelkyně. A ve vašem věku.“

Nastala velmi trapná situace, do jaké by lord Darlington nikdy žádného zaměstnance neuvedl. Nechci tím ovšem naznačit cokoli nelichotivého o panu Farradayovi; na-konec je to Američan a ti mají často úplně jiné způsoby. Vůbec nepochybuji, že tím nic zlého nemyslel, ale jistě si dovedete představit, jak to pro mne bylo nepříjemné.

„Nikdy by mě nenapadlo, že jste takový donchuán, Stevensi,“ pokračoval. „Udržuje to mladistvého ducha, vidíte. Ale pak vážně nevím, jestli mám takovou pochybnou schůzku podporovat.“

Přirozeně jsem byl v pokušení úmysly, které mi můj zaměstnavatel přisuzoval, okamžitě a jednoznačně vyvrátit, ale včas jsem si uvědomil, že bych tím panu Farradayovi jen nahrál a že by to pro mne bylo ještě trapnější. Proto jsem zůstal jen trpně stát a čekal jsem, až mi můj zaměstnavatel dá povolení cestu podniknout.

Přestože to pro mne byly velmi trapné okamžiky, nechci tím naznačit, že bych dával vinu panu Farradayovi, který v žádném případě netrpí nedostatkem laskavosti; jsem si jist, že ho pouze těšilo zažertovat si způsobem, který je ve Spojených státech nepochybně známkou dobrého přátelského porozumění mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem a pěstuje se jako jistý druh neškodného sportu. Abych uvedl věci na pravou míru, měl bych zdůraznit, že podobné žertování ze strany mého nového zaměstnavatele charakterizovalo valnou část našeho vztahu po celou dobu jeho trvání – i když musím přiznat, že zůstávám ve značné nejistotě, jak reagovat. Dokonce mě, když jsem u pana Farradaye začínal, jeho poznámky několikrát úplně vyvedly z míry. Například jsem se ho při jedné příležitosti zeptal, jestli host, kterého jsme očekávali, přijede i s manželkou.